

Cristina Ericson

Ny skogspolitik - hur påverkar det plantproduktion och etablering av ny skog?

Från nästa år gäller nya regler för skötsel av skog. Riksdagen har antagit den skogspolitiska propositionen med förslag till ny skogsvårdslag. Propositionen grundar sig på den skogspolitiska kommitténs utredning och förslag och överensstämmer i stort med denna. Det är ännu inte klart i detalj hur det praktiska arbetet i skogen kommer att påverkas. Skogsstyrelsen har till uppgift att färdigställa tillämpningsföreskrifter som ska börja gälla från 1:a januari 1994.

I det här numret av PLANTNYTT ska vi se närmare på vad det betyder för plantproduktionen och för etablering av ny skog.

Skogspolitiska kommitténs förslag till ny skogsvårdslag

För första gången införs ett miljömål, bevarandet av den biologiska mångfalden, i svenskt skogsbruk. I 1 § kan vi läsa följande: "Skogen är en nationell tillgång som skall skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls. Vid skötsel skall även hänsyn tas till andra allmänna intressen". Den skogspolitiska kommittén kommenterar denna paragraf på följande sätt: Genom att ange att skogen är en nationell tillgång betonar vi skogens unika samhällsliga värden, att den är en resurs som inte endast har betydelse för den enskilde skogsägaren utan för hela samhället. Genom begreppet uthålligt knyter vi bl a an till Rio-deklarationen och Bruntland-kommisionens uttalande om en varaktig hållbar utveckling för nyttjandet av skogen som naturresurs. Detta innebär att vi anser att

terar denna paragraf på följande sätt: Genom att ange att skogen är en nationell tillgång betonar vi skogens unika samhällsliga värden, att den är en resurs som inte endast har betydelse för den enskilde skogsägaren utan för hela samhället. Genom begreppet uthålligt knyter vi bl a an till Rio-deklarationen och Bruntland-kommisionens uttalande om en varaktig hållbar utveckling för nyttjandet av skogen som naturresurs. Detta innebär att vi anser att

ny skog skall anläggas efter slutavverkning så att resursen bibehålls. Det innebär också att skogsbruket måste bedrivas så att ekosystemet inte utarmas och att skogsmarkens naturgivna produktionsförmåga vidmakthålls. Vi anger även att skogen skall ge god avkastning. Samtidigt är det önskvärt att produktionen är differentierad i fråga om trädslag. Produktionen bör även i fortsättningen i huvudsak vara inriktad mot barrträdsvirke av god kvalitet. Andelen lövträd bör dock öka något, särskilt i områden som med hänsyn till sina förutsättningar har en liten lövträdssandel. Det är mer angeläget att öka lövträdsandelen i barr- och blandskogar än att öka lövskogsarealen. Under de senaste 30-40 åren har granen dominerat skogsodlingen i södra Sverige och tallen i stora delar av norra Sverige. Det är önskvärt att användningen av dessa trädslag framgent i högre grad präglas av växtplatsens naturgivna förutsättningar.

Produktionsmålet skall uppfyllas samtidigt som den biologiska mångfalden behålls. Härigenom jämsställs produktions- och miljömålet. I begreppet ligger att i landet naturligt förekommande växt- och djurarter skall ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd, att hotade arter och naturtyper skall skyddas och att genetisk variation i skogen skall behållas. Det kräver utveckling och anpassning av skötselmetoder över hela landet, anpassade till olika regionala och lokala förhållanden.

I § 1 anges slutligen att vid skötseln skall hänsyn tas även till andra allmänna intressen. Detta innebär att, precis som idag, hänsyn skall tas till kulturmiljövårdens och rennäringens intressen. Här ingår också rekreations- och friluftsintratten inklusive jakt och fiske.

Skogsbruket avregleras. Den enskilde skogsägaren får själv avgöra behov av röjning, gallring och avverkning. Det innebär också minskade statliga bidrag. Det statliga stödet begränsas till natur- och kulturvårdsåtgärder, ädellövskogsbruk och kalkning av skogsmark.

Nedlagd jordbruksmark bör till en del nyttjas för intensiv eller extensiv skogsproduktion. Beskogning bör dock av flera skäl i första hand ske med lövträd.

Vad gäller den tid inom vilken föryngring skall vara genomförd anser kommittén att det bör vara möjligt att acceptera längre föryngringstider än de 5, 10 respektive 15 år som gäller idag. I vissa fall bör tiden kunna sträckas ut till 20 år med hänsyn till bl a lokala erfarenheter. Det skapar utrymme för en ökad användning av naturlig föryngring och för en ökad produktion av från förädlingssynpunkt högkvalitativt virke.

I regeringens proposition anser man att endast de metoder som erfarenhetsmässigt eller genom forskningsrön visats sig ge tillfredsställande resultat skall få användas.

Enligt kommittén är det nödvändigt att även i framtiden ha bestämmelser som reglerar handeln med skogsodlingsmaterial och vilket material som får användas. Contortaodlingarna bör få en omfattning som är väsentligt mindre än den maximiareal som gäller idag och stora sammanhängande områden med contortatall bör inte förekomma.

Kommittén föreslår också att ädellövskogsagens bestämmelser flyttas över till skogsvårdslagen. Vad gäller frågan om nyplantering av ädellöv på jordbruksmark inom omställningsprogrammet bör det vara möjligt att, för den händelse ädellövplanteringen misslyckas, ge möjlighet för markägaren att övergå till annat trädslag än ädellöv.

I regeringens proposition föreslås också att produktionen av frö och plantor inom skogsvårdsorganisationen ska skiljas från övrig verksamhet och bedrivas i aktiebolagsform och privatiseras. Det anses viktigt att frö- och plantproduktionen även i fortsättningen drivs i samlad form.

Till skillnad från skogspolitiska kommittén anser man i regeringspropositionen att miljökonsekvensbeskrivningar ska krävas vid införandet av nya metoder och skogsod-

lingsmaterial vars miljöeffekter och långsiktiga hushållningseffekter inte är klarlagda.

Ett förbud för hyggesplöjning gällande hela landet föreslås.

Vad sker i skogsbruket idag?

Det pågår en "grön revolution" i den svenska skogen. Hur reagerar man på signalerna om att ett "nytt" skogsbruk är på väg? PLANTNYTT har kontaktat ett antal skogsägare och andra berörda. I det följande beskrivs hur Domän Skog vill bedriva ut hålligt, artbevarande skogsbruk:

Områden av naturskogsprägel måste skyddas eller brukas försiktigt. I anslutning till reservat och mer permanenta skyddszoner kan längre omloppstider användas. I övrigt tillämpas ståndortsanpassat skogsbruk. Det ger ett mer varierat landskap.

Man gör en ekologisk landskapsplanering för att ha en långsiktig naturvårdsstrategi för det aktuella området. Målsättningen är att de arter som förekommer naturligt i skogslandskapet också ska ges möjlighet att på sikt finnas kvar där i livskraftiga populationer.

Området kartläggs och värdefulla områden, s k **nyckelbiotoper** markeras. Dessa utgör "kärnor" i det fortsatta arbetet. När denna karta framträder görs överväganden om överhållning av äldre skog i anslutning till kärnor av gammal naturskog. Värdefulla områden kan bindas samman i ett nätverk genom spridningskorridorer. Sådana sammanfaller ofta med vattennätverket. Ett mål sätts för hur stort lövinslaget bör vara. Arealer för bränning planeras. En plan utarbetas för hur skogen ska innehålla tillräcklig mängd död ved.

Tyngdpunkten i det ståndortsanpassade skogsbruket är knuten till återväxtplaneringen, d v s alla de åtgärder som ska utföras i samband med slutavverkningen för att vi ska få ny skog. Ståndorten beskrivs och åtgärder föreslås gällande trädslag, föryn-

gringsmetod, beståndsavveckling, hyggesrensning, markberedning, skyddsdikning och planttyp (vid plantering).

Ståndortsbeskrivningen ger en grund för att besluta om lämpliga återväxtåtgärder. Planeringen omfattar tre huvudområden:

1. Vad den nya skogen ska innehålla (trädslag, föryngringsmetod).
2. Hur den gamla skogen ska avverkas (huggningsmetod, hyggesrensning, helträdsutnyttjande).
3. Hur marken ska behandlas för att gynna den nya skogens återväxt (skyddsdikning, hyggesbränning, markberedning).

Valet av trädslag blir avgörande för hur den gamla skogen ska avvecklas. Avverkningsmetoden kommer till en början i hög grad att påverka den nya skogens livsmiljö. Markens beskaffenhet och klimatet är avgörande för valet av trädslag. På torr och näringsfattig mark lämpar sig tallen bäst medan gran kräver mer näringsrik och frisk till fuktig mark. På medelbördiga, friska marker kan ett blandbestånd vara lämpligt. Fuktig mark passar många lövträd. Detta gäller också för områden med hög belastning av luftföroreningar och då särskilt i brynen. Biotiska faktorer som förekomsten av skadegörare eller konkurrerande växter måste beaktas vid skogsodlingen. Också den gamla skogens utseende måste vägas in. Finns lämpliga fröträd? Finns det skärmträd på frostlanta marker? Valet av trädslag styrs av en mängd faktorer.

Valet av föryngringsmetod är avgörande för hur plantorna ska klara sig från frost, torka, dränkning, uppfrysning och konkurrens från hyggesvegetation. Ibland kan en kombination av föryngringsmetoder vara bäst. Plantering ger bästa resultat på flertalet marker. Särskilt på näringsrika marker är det viktigt att plantera snarast efter slutavverkning eftersom plantorna får konkurrens från ymnig hyggesvegetation. Naturlig föryngring med fröträd kan ge hög kvalitet på virket. Tall och vårtbjörk är i detta hänseende

lämpliga trädslag. Inom Domän Skog rekommenderas naturlig förryngring på vissa specificerade ståndorter under följande förutsättningar: Att förutsättningar finns för en hög kvalitetsproduktion eller när metoden ger god avkastning till lägre kostnad än andra metoder. Med hänsyn till naturvärden och landskapsbilden tillämpar Domän Skog naturlig förryngring inom känsliga områden även om marken inte är direkt lämplig för detta. På marker lämpade för naturlig förryngring där bra fröträd saknas, kan sådd vara en möjlig metod. Beståndsförryngring innebär att de plantor som redan finns lämnas kvar för att bilda ny skog. Vid beståndsförryngring slipper man kostnader för markberedning och plantering. De ursprungliga plantorna är mycket känsliga för starkt ljus och frost, varför en skärm av skyddande träd måste lämnas. Denna kan avverkas i omgångar i takt med att plantorna växer upp. Så långt Domän Skogs tankar.

Vid kontakt med några plantskolor, framförallt i södra Sverige, har framkommit att man idag odlar en hel del arter utöver de traditionella skogsträden. Det är framförallt plantor tänkta för den fortsatta beskogningen av åkermark som kan bli våra "nya" skogsträd. Lind, fågelbär, lärk, ek, bok och björk är exempel på sådana.

Flera forskningsprojekt rörande beskogning av åkermark pågår för närvarande vid Skogshögskolan, institutionen för skogsproduktion i Garpenberg. Grundläggande biologiska förutsättningarna för plantskoleodling av täckrotsplantor av al, björk, körsbär och lärk studeras t ex i ett projekt. Provodling, laboratorietester och fältförsök pågår. Resultat från dessa hoppas vi kunna redovisa i kommande nummer av PLANTNYTT.

Sammanfattning

Den totala årsproduktionen av plantor är för närvarande ca 300 miljoner. Det är ungefär hälften av vad som producerades under slutet av 80-talet när produktionen var på topp.

Plantproduktionen kommer sannolikt att fortsatt vara lägre än under toppåren. Orsaken till detta finner man bl a i :

- Ökad returfiberanvändning.
- Ökad andel självföryngrade arealer.
- Olika former av beståndsförryngring accepteras.
- Accepterandet av större andel lövträd i förryngringarna.
- Längre tid innan förryngringen skall vara godkänd, som mest upp till 20 år.
- Andelen lövplantor som produceras i plantskolorna kommer att öka. Skogspolitiska kommittén förordar lövplantor vid beskogning av åkermark. Vid anläggandet av lövskog och blandbestånd på skogsmark kan man dock anta att självföryngring kommer att tillämpas i hög utsträckning.
- Odling av contorta kommer att minska ytterligare p g a striktare restriktioner för anläggning av contortabestånd. Det anses att endast i undantagsfall bör främmande trädslag få förekomma i Sverige.

Ädellövskogslagen flyttas över till skogsvårdslagen.

Produktionen av frö och plantor inom skogsvårdsorganisationen kommer att privatiseras och bedrivs i aktiebolagsform.

Författare till artikeln är Cristina Ericson, redaktör för PLANTNYTT och skogstekniker vid institutionen vid skogsproduktion, SLU, Garpenberg.